

економічний розвиток, при цьому саме сфера пасажирських перевезень має більшу кореляцію з темпами економічної динаміки.

Література

1. Біла Книга – Транспорт План розвитку єдиного європейського транспортного простору — на шляху до конкурентоспроможної та ресурсоефективної транспортної системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tur.org.ua/sites/default/files/white_book_transport_2050_ukr_0.pdf
2. EU in figures. Statistical pocketbook 2018 [electronic resource]. – URL: https://ec.europa.eu/transport/facts-fundings/statistics/pocketbook-2018_en
3. Interaction infrastructure - a holistic approach to support co-modality for freight Retrieved from [http://www.bth.se/tks/teknovet.nsf/bilagor/diss_I_Gustafsson_071227_pdf/\\$file/diss_I_Gustafsson_071227.pdf](http://www.bth.se/tks/teknovet.nsf/bilagor/diss_I_Gustafsson_071227_pdf/$file/diss_I_Gustafsson_071227.pdf)
4. The Global Competitiveness Report 2018 [electronic resource]. – URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2018>

УДК 658.114.5(477)

Макогон Ю.В.

д. е. н., професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин

ОЦІНКА ПРОЦЕСІВ КОНЦЕНТРАЦІЇ В МЕТАЛУРГІЙНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Металургійна промисловість є однією з провідних бюджетоутворюючих галузей української економіки, яка забезпечує значну частину валютних надходжень завдяки розвиненому експортному потенціалу. Україна є нетто-експортером металургійної продукції, так, у структурі експорту металургійної продукції традиційно переважає частка чорних металів, однак модель імпорту є більш диверсифікованою. У споживанні металопродукції на внутрішньому ринку України переважає вітчизняна продукція, при цьому внутрішньому ринку притаманний низький попит на металургійну продукцію, що пояснюється падінням виробництва у галузях економіки, що формують основний попит на металопродукцію. Більшість провідних виробників металопродукції України є експортоорієнтованими, при цьому для підприємств металургійної галузі в цілому спільними є наявність таких проблем, як технічна та технологічна відсталість, незабезпеченість металургійних підприємств сировиною, нерозвиненість внутрішньогалузевої та міжгалузевої кооперації, відсутність системної державної підтримки галузі та недостатність механізмів захисту вітчизняних виробників, руйнування виробничих потужностей внаслідок бойових дій на Донбасі.

Для вивчення проблем металургійної галузі важлива ступень концентрації підприємств. Концентрація підприємств відображає відносну величину і кількість фірм, що діють в галузі. Чим менше число фірм, тим вище рівень концентрації. При однаковому числі фірм на ринку чим менше відрізняються вони один від одного за розміром, тим нижче рівень концентрації. Для визначення рівня концентрації використовується індекс концентрації, який характеризує частку декількох (трьох, п'яти, десяти і т. п.) найбільших фірм у загальному обсязі ринку в відсотках. Цей показник визначається як сума ринкових часток найбільших фірм, діючих на ринку і дозволяє оцінити концентрацію виробництва на підприємстві:

$$CR_k = \sum_{i=1}^k Y_i \quad (1)$$

Де Y_i -ринкова частка i -тої фірми;

k -число фірм, для яких вираховується цей показник.

В табл. 1 представлено результати оцінки концентрації металургійного ринку на

Таблиця 1

Структура металургійного ринку України

Підприємство	Обсяг реалізації за 2017р, млн. грн	Ринкова частка (Y_i), %
ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»	59839,13	25,81
ПАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь»	48246,79	20,81
ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»	28498,11	12,29
ПАТ «Електрометалургійний завод «Дніпроспецсталь» ім. Кузьміна»	8151,19	3,52
ПАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча»	77606,53	3,28
ПАТ «Дніпровський металургійний комбінат ім. Дзержинського»	3983,43	1,72
ПАТ «Єнакієвський металургійний завод»	3287,18	1,42

$CR_7 = 68,83\%$, тобто, галузь є помірноконцентрованою.

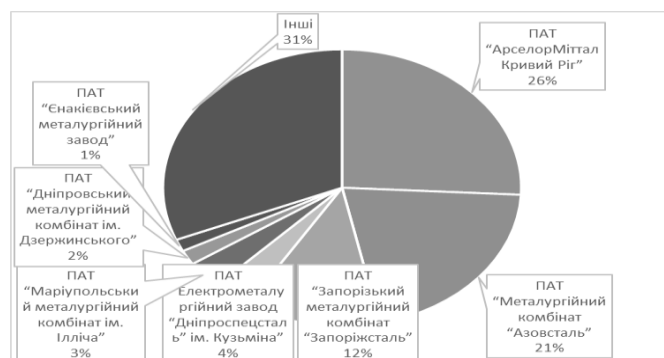

Рис. 1. Структура металургійного ринку України

Для більш детального аналізу концентрації ринку необхідно розрахувати такі показники як індекс Херфіндаля-Хіршмана, індекс ентропії, індекс Холла-Тайдмана, і дисперсії ринкових часток. Розрахунок оформлений в таблиці 2.

Таблиця 2

Розрахунок показників концентрації металургійного ринку

Метод	Формула	Розрахунок	Значення
Індекс Херфіндаля-Хіршмана	Сума квадратів часток підприємств у загальному обсязі галузі	$HHI = 25,81^2 + 20,81^2 + 12,29^2 + 3,28^2 + 3,52^2 + 1,72^2 + 1,42^2 = 1278,38$	$1000 < HHI < 1800$, ринок є середньо-концентрований
Індекс Холла-Тайдмана	$HT = 1 / (2(\sum R_i S_i) - 1)$	$HT = 1 / (2(1 * 0,26 + 2 * 0,21 + 3 * 0,12 + 4 * 0,04 + 5 * 0,03 + 6 * 0,02 + 7 * 0,01) - 1) = 0,48$	$0,1 < 0,48 < 1$, показник в допустимих межах, що говорить про відсутність абсолютної монополії на ринку.
Індекс ентропії	$E = \sum Y_i \cdot \ln\left(\frac{1}{Y_i}\right)$	$E = 0,26 \ln 1 / 0,26 + 0,21 \ln 1 / 0,21 + 0,04 \ln 1 / 0,04 + 0,03 \ln 1 / 0,03 + 0,02 \ln 1 / 0,02 + 0,01 \ln 1 / 0,01 = 1,0367$	Індекс ентропії -показник, зворотний концентрації: чим вище його значення, тим нижче концентрація продавців на ринку.
Дисперсія ринкових часток	$\partial^2 = 1 / n (\sum S_i - S_{cp})^2$	$\partial^2 = 1 / 7 (25,81-7)^2 + (20,81-7)^2 + (12,29-7)^2 + (3,28-7)^2 + (3,52-7)^2 + (1,72-7)^2 + (1,42-7)^2 = 354,21$; $\partial = 18,82$	Середнє відхилення частки окремої фірми від середнього значення в галузі становить 18,82.

Таким чином, за результатами аналізу, проведеного в таблиці, можемо зробити висновок, що металургійна галузь України є середньоконцентрованою, тобто, підприємства в галузі у деякій мірі залежать одне від одного. Це обумовлюється тим, що результат самостійного вибору підприємством обсягу випуску і ціни продукції визначається відповідною реакцією діючих на ринку конкурентів. Рівень концентрації впливає на схильність фірм до суперництва або співпраці: чим менше фірм діє на ринку, тим легше їм усвідомити взаємну залежність один від одного, і тим швидше підуть вони на співпрацю. Тому можна припустити, що чим вище рівень концентрації, тим менш конкурентним буде ринок.

Таким чином, металургійній галузі в Україні притаманні такі риси, як наявність домінуючої фірми, на яку припадає найбільший обсяг виробництва в галузі; домінуюча фірма здійснює контроль над ціною і обсягами виробництва; прибуткове ціноутворення великих фірм вище граничних і середніх витрат; позитивний ефект масштабу в довгостроковому періоді; наявність високих бар'єрів входу; відсутність близьких замінників товару.

З точки зору оцінки процесів концентрації, слід також наголосити, що на сьогодні активи вітчизняних металургійних підприємств знаходяться у власності та під контролем кількох потужних бізнес-груп, частина з яких є іноземними не лише юридично, за місцем юридичної реєстрації материнських структур, але і фактично, згідно з їх походженням і корпоративними інтересами. Наприклад, гірничо-металургійний комбінат «ArcelorMittal Кривий Ріг» належить найбільшій металургійній групі світу ArcelorMittal, підприємства якої у 2014 р. по всьому світу виробили 98,1 млн т сталі. Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського з обсягами виробництва близько 1,0 млн тон сталі входить до російської (за своїм походженням) Evraz Group, S.A., яка посіла 22 місце у світовому рейтингу найбільших компаній виробників цієї продукції з обсягами виробництва 15,5 млн т сталі (2014 р.). Алчевський металургійний комбінат входить до корпорації «Індустріальний союз Донбасу», контрольний пакет в якій належить російському

капіталу. Належність до іноземних бізнес-груп (а отже й до сфери іноземних бізнес-інтересів) так чи інакше позначається на розвитку українських металургійних підприємств.

Для розуміння перспектив розвитку вітчизняної чорної металургії слід брати до уваги не лише її нинішні проблеми, а й те, що за період незалежності України ця галузь пройшла ряд етапів свого розвитку. Нині, як зазначалося вище, ця галузь перебуває під контролем кількох потужних бізнес-груп, що за самою природою свого функціонування мають транснаціональний характер. До того ж надзвичайно висока залежність ефективності роботи українських металургійних підприємств від кон'юнктури світового ринку поєднується зі слабкістю внутрішнього ринку як споживача вітчизняної металургійної продукції. Рациональна диференціація товарної структури виробництва, у тому числі, і металургійного завжди була одним з надійних засобів страхування бізнесу та запоруки його ефективності [5].

На думку експертів, є висока імовірність того, що вітчизняні металургійні підприємства поступово збільшуватимуть питому вагу продукції з високою часткою доданої вартості в сукупних обсягах виробленої ними продукції. Завадити подібному тренду розвитку української чорної металургії можуть або значне погіршення кон'юнктури світового ринку сталі та інших чорних металів, або ж розгортання масштабних воєнних дій на Донбасі.

Література

1. Волков В. П. Моделирование параметров экономической безопасности металлургической отрасли / В. П. Волков, Л. А. Горошкова // Экономика и менеджмент - 2013: перспективы интеграции и инновационного развития. - Том 2. - Металлургия в Украине [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://metallurg.in.ua/news/compariuy>.
2. Нова енергетична стратегія України до 2020 року: безпека, енергоефективність, конкуренція / Варіант для обговорень з громадськістю. - К. : Центр ім. О. Разум- кова, 2015. - 83 с.
3. Власюк В.С. Сегодня промышленная политика в Украине практически отсутствует [Электронный ресурс]. -Режим доступа: <http://uaproni.info/article/6052-vladiniir-vlasyuk-segodnya-proniyshlennaya-politika-ukraine-prakticheski-otsutstvuet.html>.
4. Пріоритети політики імпортозаміщення у стратегії модернізації промисловості України / [О. В. Собкевич, А. І. Сухоруков, А. В. Шевченко та ін.]. - К : НІСД, 2012.-71 с.
5. Украинская металлургия: современные вызовы и перспективы развития: [моногр.] / [А. И. Амоша, В. И. Большаков, А. А. Минаев и др.]; НАН Украины, Ин-т экономики пром-сти. - Донецк, 2013. - 114 с.
6. Чернобровкіна С. В. Сучасний стан та проблеми металургійної та машинобудівної промисловості України / С. В. Чернобровкіна. // Вісник НТУ "ХПІ". – 2015. – С. 62– 68.

УДК 339.56:338.48 (043)

Ніколенко Т.І.

к.е.н., доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин МДУ

СВІТОВИЙ РИНОК ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ: СТРУКТУРА ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Сучасний етап розвитку міжнародних економічних відносин характеризується домінуванням сфери послуг. Сьогодні туризм є потужною світовою індустрією, що займає біля 10% світового валового продукту, де задіяні великі маси службовців, основних засобів виробництва, залучені великі інвестиції. Починаючи з 50-х – 70-х років ХХ ст. відбувається процес інтернаціоналізації та інтеграції, що в свою чергу забезпечили зростання туристських потоків та виділення туристичної галузі у самостійну сферу.

Початок періоду масового туризму, обумовлений наступними чинниками:

- зростанням добробуту населення,
- розвитком автотранспорту та авіабудування,
- скороченням робочого часу,
- урбанізацією.

В середині 80-х років в туристському попиті позначилися нові тенденції. Вони були обумовлені рядом факторів демографічного, економічного, соціального порядку, а також змінами у психології сучасної людини. Як відомо, чисельність населення нашої планети стрімко зростає. З нинішніх 7,7 млрд до 2050р. його кількість збільшиться до 9,1 млрд [1].

Таки чином, великий вплив на розмір та характер туристського попиту мають зміни у демографічній структурі суспільства та соціальній моделі народонаселення у розвинених та нових індустріальних країнах. Поступово з розвитком як постіндустріальних, так і нових індустріальних країн все більша кількість населення планети залучається до сфери міжнародного туризму.

Статистичні спостереження за основними показниками розвитку міжнародного туризму здійснюються ЮНВТО з 1950 р. Представлені звіти свідчать, що кількість міжнародних туристичних прибуттів зростала з 25,3 млн осіб у 1950 р. до майже 1,3 млрд осіб у 2018 р., тобто ця цифра свідчить про